

AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI TANÁCS MUNKÁJA 1984-BEN

Az Országos Könyvtárügyi Tanács új ügyrendjét és személyi összetételét a kulturális miniszter 1979 végén hagyta jóvá. Egyidejűleg kinevezte a Tanács új elnökségét és tagjait. (Könyvtári Figyelő 1980. 1.sz.). A Tanács megbízatása öt évre szólt. A végzett munkáról minden évben jelentés készült a Művelődési Minisztérium részére és ezt, a következő év munkatervével együtt a Könyvtári Figyelő rendszeresen közölte; év közben a Könyvtáros folyamatos tájékoztatást adott a Tanács tevékenységéről (1984. 4., 5., 6., 8., 9., 12. és 1985. 1., 2., 3. sz.).

A szakmai tanácsadó testületek munkája általában nehéz, tevékenységük eredményei aligha lehetnek látványosak. Az 1979/1980. évi jelentéshez írt bevezetőm is tanúsítja (Könyvtári Figyelő 1981. 4.sz.), hogy mindazokkal a problémákkal, amelyekkel szembe kellett néznünk, már munkánk legelején tisztában voltunk.

Úgy érzem, hogy az 1984. évi jelentés elé, – egy ötéves ciklus utolsó évéről lévén szó, – kötelességem, hogy néhány általános értékelő megjegyzést is írjak.

Mindenekelőtt köszönet jár azoknak a tanácsstagoknak, – a többség ilyen volt – akik képességeik javát adva, igyekeztek feladataiknak eleget tenni. Ők személyükben, az általuk irányított munkacsoportokban és a testületi üléseken aktív részt vállaltak azokból a vizsgálatokból, előterjesztések kidolgozásából, amelyek munkatervünkben szerepeltek. Külön köszönet jár azért a segítségért is, amit a Tanács tagjai és a felkért szakértők az egész könyvtárügyet érintő, de a Tanács feladatkörén túlmutató operatív tevékenység keretében nyújtottak.

A Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya a Tanács múlt évi utolsó ülésén nagyra értékelte a testület ötéves teljesítményét. A magam részéről ugyanezen az ülésen az eredmények elismerése mellett, több szempontból is elégedetlenebb voltam. Én is eredménynek tartom, hogy a Tanács alaposan átgondolt munkatervének megfelelően, folyamatosan és rendszeresen dolgozott, számos égető problémát vizsgált meg, nyílt, őszinte, kritikus és önkritikus légkörben folytatta vitáit, a megoldásokra javaslatokat, irányelveket fogalmazott meg és ezek közül a legfontosabbakat közzé is tette, ezzel is mozgósítva a könyvtárakat feladataink előbbrevitelére.

Fontos szerepet töltött be a Tanács azzal, hogy a különböző felügyeleti szervekhez tartozó, különböző típusú könyvtárak vezetői és munkatársai az üléseken együtt tudták megvitatni a fejlesztés kérdéseit, és így figyelembe tudták venni e széles sávon működő szakma nagyon különféle, nemegyszer egymással ütköző szempontjait. Átnézve a jegyzőkönyveket és az előterjesztéseket, megállapítható, hogy általában sikerült egységes és kiegyensúlyozott álláspontra jutni, és a javasolt teendők helyes irányba mutatnak.

Mindezen dicséretes eredmények ellenére úgy érzem, hogy a Tanács munkája hatékonyabb lehetett volna elsősorban akkor, ha a tanácsadói szerepkörben kidolgozott észrevételek és javaslatok több és nyitottabb fülekre találva, több és gyorsabb intézkedést szültek volna.

Nem elég ugyanis a hibákat észlelni, okaikat elemezni és következtetéseket levonni; a hatékonyság megkívánja, hogy a javaslatok az eddigieknél nagyobb mértékben és gyorsabban is realizálódjanak. Munkánk gyengeségét mutatja, hogy nem sikerült tevékenységünkkel megfelelő hivatalos és társadalmi visszhangot kiváltanunk. Nem elég, hogy egy ilyen könyvtári szakmai tanácsadó testület, akár a legjobban válogatja meg és tűzi napirendre azokat a kérdéseket, amelyeket a legfontosabbnak vél, az is szükséges, hogy a felhasználói oldal általában, de az államigazgatási szervek, oktató és kutató intézmények különösen közöljék elvárásait e testülettel, és munkáját különösen a végrehajtás tekintetében erőteljesebben támogassák. Hogy csak néhány nagy átfogó témát említsek példaként, ahol ezt a követelményt nem sikerült megvalósítanunk: a képzés és továbbképzés, a modern tájékoztatási technikák bevezetése, a különféle intézmények együttműködésének megvalósítása és az egységes országos rendszer kialakítása, a könyvtárak ellátottsága, a központi szolgáltatások kiterjesztése és javítása és így tovább.

A Tanács kapcsolatai a Művelődési Minisztériummal és különösen a könyvtári osztállyal, nemcsak zavartalanok, hanem kifejezetten jónak minősíthetők. Ennek ellenére, még a tárca területén is, a kidolgozott javaslatok realizálása vontatott és akadozó volt, és nem egy kezdeményezés nem jutott tovább a megállapítások tudomásulvételén.

Az elmúlt öt év tapasztalatai mindannyiunkat, akik felelősséggel tartozunk könyvtár- és tájékoztatásügyünk fejlesztéséért, arra kell hogy figyelmeztessenek, minden terv, elképzelés és javaslat annyit ér, amennyit abból megvalósítunk. Ez kell, hogy értékelésünk mércéje legyen!

VÁLYI Gábor
az Országos Könyvtárügyi Tanács
elnöke

* * *

Plenáris és elnökségi ülések

Plenáris ülések

1984. április 17. A könyvtáros szakmai továbbképzési rendszer fejlesztése
Előadó: Katsányi Sándor
1984. május 10. Az országos műszaki szakirodalmi tájékoztatás helyzetének és fejlesztésének egyes kérdései
Előadó: Ágoston Mihály
1984. december 20. Az országos állományvédelmi program kidolgozása
Előadó: Kastaly Beatrix
Az OKT 1984. évi munkája és 1985. évi munkaterve
Előadó: Papp István

A plenáris üléseken kívül az OKT tagjai írásban véleményezték Kastaly Beatrixnak az országos állományvédelmi tervről szóló előterjesztésének első változatát, valamint Tóth Gyula dolgozatát a pedagógusképző intézetek könyvtárainak helyzetéről és fejlesztéséről.

Elnökségi ülések

1984. január 27. A könyv- és könyvtárpropaganda középtávú fejlesztési terve
Előadó: Arató Antal, Pelejtej Tibor
A Könyvtári Figyelő c. folyóirat szerkesztőségének ügyrendje
Előadó: Gerő Vera, Papp István
1984. február 24. A könyvtáros szakmai továbbképzés rendszerének fejlesztése
Előadó: Katsányi Sándor
Az Állományvédelmi Szakbizottság ügyrendje
Előadó: Kastaly Beatrix, Papp István
1984. május 3. A Könyvtári Figyelő c. folyóirat szerkesztőségének átdolgozott ügyrendje
Előadó: Gerő Vera, Papp István
Az egyes könyvtártípusokra vonatkozó szakmai irányelvek kiadásának kérdése
Előadó: Juhász Jenő
1984. június 15. Az országos műszaki szakirodalmi ellátás fejlesztése
Előadó: Ágoston Mihály
A tanár- és tanítóképző főiskolák, óvónőképző intézetek könyvtárainak helyzete és fejlesztése
Előadó: Tóth Gyula
A könyvtárellátás helyzete
Előadó: Drucker Tibor
1984. szeptember 25. Az Állományvédelmi Szakbizottság tagjai
Előadó: Kastaly Beatrix
A Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó tevékenysége
Előadó: Arató Antal
Az Országos Könyvtárügyi Tanács ügyrendje
Előadó: Vályi Gábor, Papp István
1984. október 26. Az Oszdtályozási Szakbizottság tagjai és munkatervének tervezete
Előadó: Babiczky Béla
A Könyvtári Figyelő c. folyóirat szerkesztő bizottságának megújítása
Előadó: Gerő Vera, Papp István
Az Országos Könyvtárügyi Tanács tagságának megújítása
Előadó: Papp István
A Soros Alapítvány könyvtári programja
Előadó: Vályi Gábor
1984. november 22. A könyvtárosképzés tankönyvekkel való ellátása
Előadó: Katsányi Sándor
Az Országos Könyvtárügyi Tanács 1984. évi munkája és 1985. évi munkaterve
Előadó: Papp István

A fentiekben kívül az elnökségi ülések napirendjén rendszeresen szerepeltek a folyamatban levő ügyek.

* * *

Az 1983–1985-ös program végrehajtása

A könyvtárosok szakmai továbbképzési rendszerének fejlesztéséről szóló előterjesztést először az elnökség, majd átdolgozott változatát a plénum vitatta meg, s alkalmasnak

ítélte arra, hogy az elkövetkező 10–15 évre megszabja a továbbképzés fő tartalmi irányait, módszereit és szervezeti kereteit. Elhatározta az OKT füzet sorozatában való közzétételét is.

A pedagógusképző intézetek könyvtárai sajátos csoportot képeznek a magyar könyvtárügyben; ezért tartotta fontosnak az OKT, hogy helyzetüket felmérje és fejlesztési irányokra javaslatot tegyen. Miután a leginkább érdekelteknek, vagyis ezen intézmények könyvtárvezetőinek több alkalommal is módjuk nyílt észrevételeiket megtenniük a munkálatok folyamán, az ő és az OKT tagok véleményeinek figyelembevételével készült el az a jelentés, amely 1985-ben fog megjelenni az OKT füzet sorozatában. Ez segítséget kíván nyújtani az *"Útmutató a felsőoktatási könyvtárak működtetéséhez"* c. MM iránymutatás megvalósításához.

Nemcsak egy országos állományvédelmi program kidolgozásának előkészítését, hanem egy széles körben ható, sok erőforrást mozgósító vállalkozás megindítását jelentette az az előterjesztés, amelyet először írásbeli véleményezésre kapott kézhez a OKT tagsága, majd plenáris ülés napirendjére is került. Mivel folyamatos figyelmet igénylő kérdéssről van szó, az OKT elnöksége külön szakbizottságot szervezett erre a feladatra. Az OKT Állományvédelmi Szakbizottsága az 1984. december 20-i plenáris ülésén megvitattott és jóváhagyott tervezet szerint 1985-ben hozzáfog az országos állományvédelmi program kidolgozásához.

A Könyvértékesítő Vállalat (KÉV) könyvtárellátó tevékenységével foglalkozó munkabizottság megtette jelentését az elnökségnek; a könyvtárellátás terén mutatkozó problémák készítették egyébként a KÉV vezetőségét is arra, hogy az elnökséget tájékoztassa a vállalat helyzetéről és fejlesztési terveiről. Mindezek alapján az elnökség egy további megbeszélést kezdeményezett az MM kiadói főigazgatósága illetékeseinek bevonásával, s arra az eredményre jutott, hogy támogatni kell a KÉV gyökeres változásokat ígérő erőfeszítéseit, ugyanakkor azonban garanciákat kell kapni az átmeneti időszak problémáinak megoldására és a könyvtári érdekek elsődleges érvényesülésére.

Megindultak a külföldi folyóiratokkal való ellátottságot elemző vizsgálódások. Egy munkacsoport néhány szakterületen összeállította a magyar szempontból fontos, ún. magfolyóiratok listáját, sőt egyes területeken e folyóiratok hazai meglétét is felmérte.

A könyvtárosképzés tankönyveiről, illetőleg tankönyvszükséglete kielégítéséről szóló jelentést az elnökség megtárgyalta. Tudomásul vette az ELTE tanszéke vezetőjének több ízben kifejtett álláspontját, hogy az egyetemi szintű képzést nem tankönyvekre, hanem a szakirodalomra kell alapozni, bár a maga részéről hasznosnak tartaná szöveggyűjtemények, fordítások megjelentetését is. Az alapfokú könyvtárosképzés és a könyvtárkezelők képzésének tankönyvellátottságát kielégítőnek ítélte, s helyeselte, hogy az erőfeszítések a főiskolai tankönyvek megjelentetésére összpontosulnak. Fontos lenne azonban ezekre való tekintettel, de tőlük függetlenül egy monográfi sorozatot indítani, amely a könyvtári munka különböző területeit dolgozná fel.

Az 1984-es munkatervben szereplő további feladatok végrehajtásuk különböző stádiumában vannak. Legelőrehaladottabb állapotban a számítógépes hálózatszervezéssel, a közművelődési kutatási főirány könyvtári vonatkozásaival, az országos tárolókönyvtárral, a büntetés-végrehajtási intézetek könyvtáraival, a városi könyvtárak és a művelődési otthonok kapcsolatával foglalkozó munkálatok látszanak.

Egyéb ügyek

Ez évben ismét foglalkozott az országos műszaki szakirodalmi ellátás kérdéseivel az OKT. Plenáris ülésére – amelyet az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár olvasótermében tartott, – ez alkalommal meghívta az ügyben érdekelt intézmények képviselőit is. A tárgyalás középpontjában a számítógépesített tudományos-műszaki információ állt, s felmerült e célra egy intézményközi társulás létrehozatalának javaslata is. Az OKT-nak az volt az álláspontja, hogy a szervezeti-társulási kérdés tisztázása előtt a dolog érdemi oldalát kell megalapozni. Ezért a leginkább érintett intézmények vezetőiből munkabizottságot szervezett a számítástechnikai fejlesztési irányok, szükségletek és beruházási javaslatok kidolgozására. E fejlesztési koncepció elkészítése azért is vált aktuális feladattá, hogy a könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy megfelelőképpen szerepelhessen az elektronika, informatika elterjesztésére, hatékony és széles körű alkalmazására irányuló központi gazdaságfejlesztési programnak a VII. ötéves tervidőszakra vonatkozó terveiben. A fejlesztési koncepció alapvonásai már kialakultak.

A *Soros Alapítvány* könyvtári területen való hasznosítása érdekében az OKT szorosán együttműködött az MKE-vel és az egyes szakterületek vezető könyvtáraival. Elsőként egy 200 ezer dollárnyi összeget kitevő állománygyarapítási akciót szervezett meg. Az év során az OKT elnöke tárgyalásokat folytatott az alapítvány képviselőivel az 1985-ös keret növeléséről és felhasználásáról. Ennek eredményeképpen valószínűleg lehetségessé válik nem csak egyetemi kiadók, de bármely amerikai, esetleg kanadai kiadó kiadványait beszerezni, s könyvvásárlás mellett mód nyílik kiségek (gyorsmásolók, mikrofilmolvasók) vásárlására is.

A Művelődési Minisztérium előterjesztést adott a Tudománypolitikai Bizottságnak a kutatás és fejlesztés információellátásáról. Ennek előkészítésében részt vett az OKT elnöke is. A dokumentum tartalmazta a kurrens külföldi devizás folyóiratok megrendeléseinek nyilvántartására, mint a koordináció eszközeire vonatkozó javaslatot is.

Az OKT eljárta az MM Tudományszervezési és Informatikai Intézeténél annak érdekében, hogy a megyei könyvtárak – elsősorban helyismereti gyűjteményeik feltárására, – személyi számítógépeket szerezhessenek be. Az akció – nem az OKT hibájából – a tervezett formában nem valósult meg.

Az MM könyvtári osztálya kérésére az elnökség foglalkozott a könyv- és könyvtárpropaganda középtávú fejlesztési tervével, s tanácsokat adott a tervkoncepció módosítására, a fő célok meghatározására és a végrehajtás módjára.

Szervezet és működés

Az OKT elnöke és titkára az elnökség megbízásából megvizsgálta az érvényben levő ügyrendet abból a szempontból, mennyiben jelent alkalmas keretet az OKT működéséhez. Arra az eredményre jutottak, – s ezt az elnökség is elfogadta, – hogy bár indokoltak lennének kisebb módosítások, az ügyrend jelen formájában is kellő rugalmassággal szabályozza a testület munkáját, s ezért egyelőre nincs szükség megváltoztatására. Ugyanakkor

a jelentés hangsúlyozta az OKT könyvtárpolitikai, elvi jellegű feladatkörét, amelybe aligha illeszthetők gyakorlati, operatív feladatok, folyamatos szolgáltatások; viszont kívánatos lenne, ha a jövőben az OMFB is igénybe venné az OKT szolgálatait. Az OKT tagságában erősítendő a könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy vezető intézményeinek képviselete, de továbbra is fenntartandó az egyéni felkérésen alapuló tagság. A szakértői közreműködést elsősorban a szak- és munkabizottságok révén kell biztosítani. Sajátos szakbizottságoknak lennének tekinthetők az igazgatói tanácsok, amelyek egy-egy könyvtártípus felé jelenthetnének kapcsolatot az OKT számára. Előnyös lenne, ha az OSZK KMK látná el az egyes szakbizottságok titkársági feladatait. Az OKT tagjai tájékoztatásul megkapták az elnökség által jóváhagyott jelentést.

Egyelőre három területen látszott szükségesnek állandó szakbizottságot létrehozni. Az Osztályozási Szakbizottság és az Állományvédelmi Szakbizottság szervezése befejeződött: az OKT elnöke kiadta ügyrendjeiket és felkérte tagjaikat; az MM könyvtári osztálya már korábban felkérte Babiczky Bélát, illetve Kastaly Beatrixot az elnöki tisztek ellátására. A Kutatáspolitikai Szakbizottság szervezése még folyamatban van.

A könyvtári videotékák munkabizottsága az év végén adott jelentést működéséről; az elnökség még nem foglalt állást a továbbiakat illetően.

Az OKT elnöke felkérte a három igazgatói tanács (egyetemi, főiskolai, megyei) elnökeit, hogy tűzzék az általuk vezetett testület napirendjére a rendelkezésükre bocsátott ügyrendtervezet megvitatását, s tegyenek javaslatot a tervezet módosítására, illetve elfogadására. Egyelőre még csak a Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsa foglalkozott a tervezettel 1984. december 19-i ülésén, s felkérte egyik tagját és egy jogi szakértőt a kérdés alaposabb megvizsgálására.

A vonatkozó jogszabályok alapján az OKT 1979-ben alakult újjá; megbízása öt évre szólt, tehát 1984 végén lejár. Újjáalakulása 1985 elejére várható.

Az elnökség több ízben foglalkozott a *Könyvtári Figyelő* c. folyóirat szerkesztőségi ügyrendjének tervezetével. Az MM könyvtári osztályának jóváhagyása után az OKT elnöke és az OSZK-KMK igazgatója 1984. május 15-én adta ki az új ügyrendet. Ennek értelmében került sor a szerkesztő bizottság megújítására 1985. január 1-vel; az OKT tagjai javaslatokat tettek a szerkesztő bizottság összetételére. Az elnökség javaslatára az MM könyvtári osztálya elismerését fejezte ki a szerkesztő bizottságból kiváló tagoknak odaadó munkájukért.

A Könyvtári Figyelő továbbra is az OKT és az OSZK-KMK lapjaként működött; azonban nem csak a két szerv keretében elkészült munkálatoknak igyekezett fórumot nyújtani, de ezen túlmenően a könyvtár- és tájékoztatásügy különféle kérdéseit feldolgozó írásoknak is. Az elmúlt évfolyam jellegzetességei közül megemlítenők a számítógépek alkalmazásáról, a feltárás és visszakeresés problémáiról szóló közlemények, valamint a korábbi számokban megjelent tanulmányokra reflektáló, kritikai hangvételű hozzászólások. A szerkesztőség szókimondóbb könyvbírálatra biztatta recenzenseit, s arra törekedett, hogy a külföldi könyvtárügyéről is kiegyensúlyozott képet adva a hazai gyakorlat szempontjából fontos vonásokat emelje ki. Külön említést érdemel a magyar-brit könyvtári szimpóziumról megjelentetett célszám.

Az OKT tagjainak tájékoztatására a titkárság megküldte három szakfelügyeleti vizsgálat (Állami Gorkij Könyvtár, Heves és Zala megye) jelentését.